001146

ห้องสมุดวัดบวรนิเวศวิหาร
จังหวัดพระนคร

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๙

เรื่องพงศาวดารญวน

แล

ประวัติพระนาบีมหะหมัด

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์เอก พระยาประมูลธนรักษ์

เมื่อปีกุญ พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาคร

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

001146

มหาอำมาตย์ตรี พระยาภักดีนฤเบศร เจ้ากรมตำรากระทรวงศึกษาธิการ มาแจ้งความยังหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครว่าในการพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระยาประมูลธนรักษ์ (ผูก ผโลประการ) ตช. ตม. ตจว. เจ้าภาพงารศพมีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเปนมิตรพลีสักเรื่อง ๑ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้

ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ว่าพระยาประมูลธนรักษ์ผู้นี้เปนมิตรเก่าในส่วนตัว โดยได้วิสสาสะกันมาแต่ครั้งเมื่อพระยาประมูล ฯ ยังบวชได้เปนฐานานุกรมอยู่วัดบรมนิวาส ตลอดมาจนเมื่อลาสิกขามารับราชการ อิกประการ ๑ พระยาประมูล ฯ เปนผู้มีคุณต่อหอพระสมุดสำรับพระนครด้วยได้เอาใจใส่โดยลำภังศรัทธาเสาะหาหนังสือต่าง ๆ ซึ่งโดยมากเปนหนังสือเรื่องดี ๆ มาถวายไว้ในหอพระสมุด ฯ หลายเรื่อง เปนเหตุให้หอพระสมุด ฯ มีความอาลัยเสียดายพระยาประมูลอยู่เปนอันมาก เมื่อเจ้าภาพมาขอให้หาเรื่องหนังสือ จึงรับธุระด้วยความเต็มใจ แลได้เลือกหาในจำพวกหนังสือซึ่งพระยาประมูล ฯ ได้นำมาถวายไว้ ได้คำให้การเก่า ๒ เรื่อง คือคำให้การเรื่องพงศาวดารญวนเรื่อง ๑ คำให้การเรื่องประวัติพระมหะหมัดเรื่อง ๑ ซึ่งเดิมเปนหนังสือในทางราชการรัฐบาลให้ถามคำชี้แจงของผู้รู้ไว้

พงศาวดารญวนนั้นปรากฏในบานแพนกว่าได้เก็บรวบรวมจากฉบับเก่าซึ่งได้จดไว้แต่ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๓๖ ส่วนประวัติเรื่องพระนายิมหะหมัดนั้น ปรากฏในบานแพนกว่ารวบรวมเมื่อวันอังคารเดือนยี่ขึ้น ๒ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๔๐๙ ในรัชกาลที่ ๔ แต่ฉบับที่มีก็ไม่จบ ถึงกระนั้นเรื่องราวเพียงที่มีอยู่ก็น่าอ่าน จึงได้รวมพิมพ์เปนประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๘ สำหรับแจกในงารพระราชทานเพลิงศพพระยาประมูลธนรักษ์

กรรมการหอพระสมุด ฯ ขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทานซึ่งเจ้าภาพงารศพพระยาประมูลธนรักษ์ได้บำเพ็ญเปนปัตติทานมัย แลที่ได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้แพร่หลาย.

สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๐ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๖

TUDC 22/04/2563

ประวัติสังเขปของพระยาประมูลธนรักษ์

พระยาประมูลธนรักษ์ (ผูก ผลโลประการ) ตช, ตม, ต.ว., มพ.

เกิดณวันพฤหัสบดี ที่ ๓๐ เมษายน ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๐๐ ชาติภูมิเดิมอยู่ตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทสงคราม เมื่ออายุครบอุปสมบท ได้มาอุปสมบทอยู่ในสำนักพระพรหมมุนี (เหม็น) เมื่อยังเป็นพระเทพโมลี ได้รับตำแหน่งเป็นพระครูใบฎีกา แล้วเลื่อนขึ้นเป็นพระครูสังฆวิชิต ตำแหน่งถานานุกรมของพระพรหมมุนี (เหม็น) นั้น อุปสมบทอยู่ ๗ พรรษา เมื่อลาสิกขาแล้วตั้งเคหสถานอยู่ริมวัดบรมนิวาส เริ่มเข้ารับราชการอยู่ในกรมพระคลังมหาสมบัติ ๑๔ ปี จึงย้ายมารับราชการอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนหิรัญกิจโกศล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้เลื่อนขึ้นเป็นหลวงหิรัญกิจโกศล แลได้รับพระราชทานยศเป็นอำมาตย์ตรีในปีนั้นด้วย

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัฏเลื่อนขึ้นเป็นพระประมูลธนรักษ์ ต่อมาอีกปี ๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนขึ้นเป็นอำมาตย์โท ถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนขึ้นเป็นอำมาตย์เอก ถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานสัญญาบัฏเลื่อนเป็นพระยาประมูลธนรักษ์

พระยาประมูลธนรักษ์รับราชการอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่เป็นพนักงานเบิกจ่าย แล้วได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นโดยลำดับ ในที่สุด

ได้เป็นผู้ช่วยปลัดทูลฉลองกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์มาเป็นลำดับ นับชั้นสูงที่สุดซึ่งได้รับพระราชทานคือช้างเผือกชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์ มงกุฎสยามชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์ และตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ กับทั้งเหรียญจักรพรรดิมาลาและเหรียญทิรฦก ในงารพระราชพิธีต่าง ๆ ตามบรรดาศักดิ์อีกหลายประการ

พระยาประมูลธนรักษ์ได้แต่งงารกับคุณหญิงพิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ มีบุตรด้วยกัน ๖ คน คือ

๑ นายผึ่ง ผโลประการ

๒ นายเจ็ก ผโลประการ ถึงแก่กรรมแล้ว

๓ นายเนื่อง ผโลประการ ถึงแก่กรรมแล้ว

๔ นายปุ่น ผโลประการ

๕ นายเปล่ง ผโลประการ

๖ นายสมบุญ ผโลประการ

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ พระยาประมูลธนรักษ์ป่วยเป็นโรคเรื้อรังอยู่หลายเดือน ในระหว่างป่วยมารับราชการบ้างหยุดบ้าง ภายหลังอาการโรคนั้นกำเริบหนักขึ้น ถึงวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ ก็ถึงแก่กรรม คำณวนอายุได้ ๖๕ ปี สิ้นประวัติพระยาประมูลธนรักษ์เท่านี้

TUDC 22/04/2563

พงศาวดารญวน

เจ้าคุณผู้ช่วยกรมท่า เก็บเรื่องความเมืองญวนแต่ก่อนมาเรียบเรียงเข้าไว้ ไม่สู้เลอียดแจ่มแจ้งนัก ด้วยฉบับเดิมเจ้าพนักงานแต่ก่อนรักษาต่อ ๆ กันมาให้ฉบับหายเสียบ้าง ปลวกกินเสียบ้าง ได้ความประการใดก็เรียงไว้พอเปนของสำหรับแผ่นดินไปเบื้องหน้า ค้นหาได้ความว่าเมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น มีรับสั่งให้ขุนราชมนตรี ขุนศรีเสนา ขุนราชาวดี ล่ามแปลคำองเปดกลิ้ง องเปดจัดพวกองไซสือไว้ เมื่อณวันเดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๕๕ ปีฉลูเบญจศก ได้ความว่าเดิมเมืองญวนนั้นเมืองตังเกี๋ยเปนเมืองหลวง เจ้ากินเปนเจ้าเมืองสิบกระษัตริย์มาได้ ๖ องค์ กระษัตริย์ในที่ ๖ ชื่อหุ่งเมือง ครั้งนั้นพระเจ้ากรุงปักกิ่งให้ขุนนางชื่อเลียวท่างเปนแม่ทัพมาตีเมืองตังเกี๋ยได้ เลียวท่างจับหุ่งเมืองแลพวกพ้องฆ่าเสียสิ้น แล้วเลียวท่างก็อยู่รักษาเมืองตังเกี๋ย ๆ ก็ขึ้นแก่เมืองจีนตั้งแต่นั้นมา ครั้นนานมาเกิดญวนผู้มีบุญชื่อเลเลอยู่ณบ้านลำเซิน เลเลฝันเห็นว่าเทวดามาบอกว่าเลเลจะได้เปนเจ้าแผ่นดิน ชายผู้หนึ่งชื่อเวียนกรายจะได้เปนมหาอุปราช ดวงตรากับกระบี่สำหรับกระษัตริย์อยู่ที่ตำบลหวยนำ ครั้นเพลาเช้าเลเลยกไปเที่ยวดูที่ตำบลหวยนำก็ได้เห็นดวงตรากับกระบี่สมคำที่เทวดาบอก จึงเอาดวงตรากับกระบี่

มาเก็บไว้ที่บ้าน ฝ่ายเวียนกรายนั้นเที่ยวมาอาศรัยนอนอยู่ในศาลเทพารักษ์ มีเทวดามาบอกในฝันว่าชายชื่อเลเลยจะได้เปนเจ้าแผ่นดินในเมืองญวณ ตัวท่านจะได้เปนมหาอุปราช ถ้าท่านจะใคร่พบเลเลยก็ให้ไปณบ้านลำเซิน ถ้าไม่รู้จักเรือนเลเลยเพลากลางคืนให้ดูรัศมีสว่างอยู่ที่เรือนใด เรือนนั้นแลเปนเรือนเลเลย ครั้นตื่นขึ้นเพลาเช้าเวียนกรายก็ออกจากศาลเทพารักษ์ เดรมาถึงบ้านลำเซินพอเพลาค่ำจึงคอยดูเห็นเรือนหนึ่งรัศมีสว่างสมกับคำเทวดาบอก เวียนกรายก็เข้าไปหาเลเลย ๆ กับเวียนกรายพบกันแล้ว ก็ไถ่ถามชื่อเสียงรู้จักกันสมกับความฝันทั้งสองฝ่าย เวียนกรายขอดดวงตราแลกระบี่ของเลเลยเลเลยก็ให้ดู เวียนกรายไม่มีความสงสัยแน่แก่ใจแล้ว จึงว่าเราทั้งสองคงจะได้เปนใหญ่ในเมืองตังเกี๋ย จึงให้เลเลยตั้งกองเกลี้ยกล่อมผู้คนอยู่ที่บ้านลำเซิน ตัวเวียนกรายจะไปเที่ยวเกลี้ยกล่อมคนในแขวงเมืองตังเกี๋ย ครั้นเกลี้ยกล่อมคนเข้าด้วยมากแล้ว เวียนกรายกับเลเลยก็เปนกระบถ คุมคนยกเข้าตีเอาเมืองตังเกี๋ยได้ จับเจ้าเมืองฆ่าเสีย เลเลยก็ตั้งตัวขึ้นเปนเจ้า ตั้งเวียนกรายขึ้นเปนมหาอุปราช ฝ่ายพระเจ้ากรุงจีนรู้ว่าเลเลยกับเวียนกรายฆ่าเจ้าเมืองตังเกี๋ยเสียจึงแต่งกองทัพไปตีเมืองตังเกี๋ย เลเลยกับเวียนกรายเห็นกองทัพจีนยกมามากนักจะสู้รบมิได้ จึงเอาทองคำทำเปนรูปเจ้าเมืองตังเกี๋ยกับเครื่องราชบรรณาการ ให้ทูตคุมไปให้กับแม่ทัพเมืองจีน ขอโทษตัวยอมเปนเมืองขึ้นตามเดิม แม่ทัพจึงมีหนังสือบอกขึ้นไปณเมือง

TUDC 22/04/2563

หลวง พระเจ้ากรุงจีนจึงมีหนังสือตอบมา ให้แม่ทัพตั้งเลเลยเปน
เจ้าเมืองตังเกี๋ยเถิด แม่ทัพทำตามหนังสือรับสั่งแล้วก็ยกทัพกลับไป
เลเลยจึงให้เวียนกรายผู้เปนมหาอุปราช เปนผู้สำเร็จราชการบ้านเมือง
ทั้งปวง แลเวียนกรายนั้นมีบุตรหญิงคนหนึ่งชื่อกงจัว บุตรชายคน
หนึ่งชื่อจัวเตียน บุตรหญิงนั้นยกให้เปนภรรยาตันเฮกยิ่ม ซึ่งเปน
เสนาบดีในเมืองตังเกี๋ย ครั้นนานมามหาอุปราชจึงทูลลาเจ้าเมืองตัง
เกี๋ย ว่าตัวแก่ชราแล้วจะขอลาออกจากราชการ จะขอให้ตันเฮกยิ่ม
บุตรเขยเปนที่อุปราชแทนตัวไปกว่าจัวเตียนบุตรชายจะใหญ่ขึ้น ถ้า
บุตรใหญ่แล้วจะขอให้บุตรเปนมหาอุปราชสืบไป เจ้าเมืองตังเกี๋ยก็ยอม
ให้ ครั้นเวียนกรายอุปราชตายแล้ว ตันเฮกยิ่มบุตรเขยก็คิดจะฆ่า
จัวเตียนน้องภรรยาเสีย นางกงจัวพี่สาวรู้ความจึงกระซิบบอกน้องชาย
ให้รู้ตัว ให้น้องชายทำเปนบ้าเสีย จัวเตียนก็ทำตามคำพี่สาว ๆ
จึงคิดอุบายบอกแก่ตันเฮกยิ่มผู้ผัวว่า จัวเตียนเปนบ้าไปแล้ว จะเลี้ยง
ไว้ก็ขายหน้า ขอให้ขับไปเสียให้พ้นบ้านพ้นเมืองเถิด ตันเฮกยิ่มไม่
ทันคิด จึงไปทูลกับเจ้าเมืองตังเกี๋ย ให้ขับจัวเตียนเสียจากเมือง
เจ้าเมืองตังเกี๋ยก็ยอมตาม ตันเฮกยิ่มจึงแต่งเรือแลคนให้คุมตัว
จัวเตียนลงมาส่งข้างทิศใต้ ให้ขึ้นที่บ้าชื่อโวจือ ที่นั้นเปนแดนข่า ถ้า
จะเดิรมาแต่เมืองตังเกี๋ยประมาณ ๑๕ วันจึงถึง คนที่มาส่งนั้นก็อยู่
ด้วยจัวเตียนหากลับขึ้นไปไม่ จัวเตียนจึงตั้งซ่องเกลี้ยกล่อมผู้คนอยู่
ที่นั้น ครั้นได้คนมากขึ้นก็สร้างเมืองขึ้นที่บ้าโวจือ ให้ชื่อว่าเมืองเว้ ผ่าย

องตินเฮกยิ่มพิ่เขยรู้จึงให้องลักเขาคุมกองทัพยกมาตีเมืองเว้ ได้รบพุ่งกันเปนสามารถ องลักเขาตาย กองทัพแตกกลับไปเมืองตังเกี๋ย ภายหลังจัวเตียนเจ้าเมืองเว้ กลัวว่าจะเปนศึกติดพันกันไป จึงแต่งเครื่องราชบรรณาการไปจิ้มก้ององเตียนเฮกยิ่มพิเขย ขอโทษตัวแล้วยอมเปนเมืองขึ้น เจ้าเมืองตังเกี๋ยก็ยกโทษให้ จัวเตียนได้ครองเมืองเว้สิบลูกหลานมาได้ ๖ ชั่วเจ้าเมือง คือ จัวเตียนบุตรเวียนกรายที่ ๑ จัวสายบุตรจัวเตียนที่ ๒ จัวเทิ่งบุตรจัวสายที่ ๓ กับจัวเหียนบุตรจัวเทิ่งที่ ๔ จัวค่างบุตรจัวเหียนที่ ๕ องเฮียวหูเวียงบุตรจัวค่างที่ ๖ เปน ๖ เจ้าเมืองด้วยกัน ครั้นเมื่อองเฮียวหูเวียงได้เปนเจ้าเมืองเว้ ก็ตั้งแขงเมืองไม่ไปขึ้นกับเมืองตังเกี๋ยเหมือนแต่ก่อน เจ้าเมืองตังเกี๋ยก็จัดกองทัพไปตีเมืองเว้หลายครั้งก็ไม่ได้ องเฮียวหูเวียงจึงให้ตั้งด่านทางยกลงไว้ที่ตำบลโปจัน ๆ นั้นอยู่ริมแม่น้ำซงยัน ฟากแม่น้ำซงยันข้างตวันออกเปนแดนเมืองตังเกี๋ย ด่านโปจันทุกวันนี้เขาเรียกว่าเมืองกวางเบือง ทางน้ำนั้นให้เอาโซ่ขึงแม่น้ำกงเหยไว้ ไม่ให้พวกเมืองตังเกี๋ยมาเมืองเว้ได้ เมืองเว้ก็ขาดจิ้มก้องเมืองตังเกี๋ยมาหลายปี ตั้งตัวเปนกระษัตริย์ขึ้นด้วยกันทั้งสองเมือง องเฮียงหูเวียงนั้นมีราชบุตร ๕ องคือ องดิกหมูที่ ๑ องเฮียวคางเวียงที่ ๒ องเทิงกวางที่ ๓ กับองเชียงฉุนที่ ๔ องทางที่ ๕ ฝ่ายองดิกหมูราชบุตรใหญ่นั้นมีบุตรชายชื่อองหวางคน ๑ องเฮียงคางเวียงราชบุตรที่ ๒ มีบุตร ๓ คนคือ องยาบา ๑ องไชสือ ๑ องหมัน ๑ องดิกหมู องคางเวียง

ตายก่อนพระราชบิดา ครั้นองเธียวหูเวียงพระราชบิดาตาย องกวักก้อขุนนางผู้ใหญ่ก็ยกองเทิงกวางพระราชบุตรที่ ๓ ขึ้นเปนเจ้าเมืองเว้ แล้วองกวักก้อก็เปนผู้สำเร็จราชการสิทธิขาดอยู่แต่ผู้เดียว เสนายดีแลรายฎรไม่เต็มใจ บ้านเมืองก็เกิดจลาจลต่าง ๆ ครั้นอยู่มาองยากเปนโจรบ้าอย่แดนเมืองกยเย็น องยากมีน้องชายสองคนชื่อองบาย ๑ องดาม ๑ ครั้นอยู่มาองกรมหวดผู้เปนบิดาตาย พี่น้องสามคนหาหมอดูที่ผังศพ หมอดูว่าที่เขากวางนำนั้นเปนที่ฮวงซุ้ยดี มีเขาเปนรูปปากมังกร ถ้าผู้ใดได้ผังศพบิดามาดาลงที่นั้น นานไปลูกหลานจะได้ดี พี่น้องทั้งสามก็เอาศพบิดาไปผังที่เขานั้น เมื่อขุดหลุมลงไปนั้นได้ทองสองไหแง แล้วจึงเอาศพบิดาผังลงไว้ที่นั้น พี่น้องทั้งสามก็เอาทองนั้นมาขาย ครั้นได้เงินก็เอาไปช่วยที่ทุกข์ยากปล่อยเสีย แล้วเกลี้ยกล่อมผู้คนได้มาก จึงปฤกษากันจะชิงเอาราชสมบัติในเมืองเว้ ด้วยเห็นว่าองเทิงกวาง องกวักก้อไม่เอาใจใส่ในราชการ ตั้งแต่เสพสุราเล่นงิ้วเปนการสนุก แต่บรรดาขุนนางก็เอาใจออกหากอยู่สิ้น พี่น้องทั้งสามเห็นการดังนั้นก็ปฤกษากันว่า ผู้คนนิยมกับเรามากอยู่แล้ว เห็นพอจะคิดการใหญ่ได้ จึงให้องบายเอาทองคำหลายลิ่ม ๆ ละ ๑๐ ตำลึงใส่กระบะเข้าไปให้เจ้าเมืองกวางนำขอทำราชการด้วย เจ้าเมืองกวางนำก็รับไว้ ครั้นนานมาเจ้าเมืองกวางนำเห็นว่าองบายมีสติปัญญาแลความเพียรมาก ก็ให้ว่าราชการสิทธิขาดแทนตัว ด้วยตัวเปนคนชรา องบายเกลี้ยกล่อมให้ไพร่บ้านพลเมือง

TUDC 22/04/2563

รักใคร่ก็ได้พวกพ้องเปนอันมาก ผ่ายองยากพี่ชายองดามน้องชายก็
คุมไพร่พลอยู่ในบ้า จึงพูดจาว่าองเทิงกวางเจ้าเมืองเวคนนี้หาอยู่ใน
ยุติธรรมไม่ เราจะคิดกำจัดเสีย จะยกหวางตนซึ่งเปนบุตรองดิกหมู
ขึ้นเปนเจ้าจึงจะควร แลองหวางตนคนนี้มีคนรักมาก เพราะดังนั้นคน
ทั้งปวงก็เห็นด้วยพี่น้องทั้งสาม ๆ ก็ตั้งแขงเมืองกวางนำไว้ ความ
รู้ไปถึงเจ้าเมืองเว้ ๆ จึงให้องอ้อมาเปนแม่ทัพ คุมกองทัพมาตีเมือง
กวางนำ องขายผู้สำเร็จราชการเมืองกวางนำก็มีหนังสือไปเกลี้ยกล่อม
องอ้อมาเปนแม่ทัพ ว่าจะคิดเอาราชสมบัติให้กับองหวางตน องอ้อ
มาแม่ทัพก็เห็นด้วย จึงยอมเข้าด้วยองขาย ๆ ก็มีหนังสือไปถึง
องยากพี่ชาย องดามน้องชายให้ยกพวกโจรแลคนเข้าเกลี้ยกล่อมเข้า
สมทบกับกองทัพองอ้อมา องขายก็เปนแม่ทัพคุมคนเมืองกวางนำไป
ด้วย ก็เข้าตีเอาเมืองเว้ได้ องเทิงกวางเจ้าเมืองเว้แลองเชียงฉุน
น้องชาย กับองยาบา องไชสือ องหมัน ก็ลงเรือหนีมาอยู่เมือง
ไซ่ง่อน แต่องหวางตนไม่หนีเพราะรู้ข่าวว่าเขาจะยกตัวขึ้นเปนเจ้า
องทั้งสามได้เมืองเว้แล้ว ก็ให้เอาตัวองหวางตนไปไว้เมืองกุยเยิน
องหวางตนเห็นว่าองทั้งสามไม่สจริต คิดเปนอบายจะเอาราชสมบัติเอง
ก็ไม่ไว้ใจจึงหนีลงมาอยู่เมืองไซ่ง่อนกับองเทิงกวางด้วยกัน องเทิง
กวางปฤกษากับพี่น้องแลขุนนางทั้งปวงว่าจะยกองหวางตนผู้หลานขึ้นเปน
เจ้าเมืองไซ่ง่อน จะได้เกณฑ์กองทัพไปตีเอาเมืองเว้คืน กองทัพ
เมืองไซ่ง่อนยังไม่ทันจะยกไป องทั้งสามก็ยกทัพมาตีเอาเมืองไซ่ง่อน

TUDC 22/04/2563

ได้ จับองเทิงกวาง องหวางตนฆ่าเสีย องเชียงฉุนนั้นหนีมาตั้งอยู่
เมืองพุทไธมาศ องเชียงฉุนมีบุตรชายชื่อองกลัด บุตรหญิงชื่อหมูเส
พวกไทยเรียกว่าโกเงิน ขณะนั้นเจ้ากรุงไทยคือเจ้าตากยกกองทัพ
ออกไปตีเมืองพุทไธมาศ องเชียงฉุนกับพวกพ้องก็เข้ามาฝากตัวอยู่
กับเจ้าตากณกรุงเทพ ฯ ครั้นภายหลังคิดจะหนีกลับไปเมืองญวน เจ้า
ตากรู้ให้ประหารชีวิตองเชียงฉุนกับพวกพ้องเสีย ฝ่ายองยาบาพี่ อง
หมันน้อง กับองไชสือ หนีอยู่ในป่าแขวงเมืองไซ่ง่อน องทั้งสาม
สิบรู้ให้ไปจับได้องยาบา องหมันพี่น้องสองคนให้ประหารชีวิตเสีย
แต่องไชสือหนีไปได้ องยากได้เมืองไซ่ง่อนแล้วก็ตั้งตัวขึ้นเปนเจ้า
ชื่อองไกรเซินครองราชสมบัติอยู่ณเมืองกยเยิน องยายน้องกลางเปนเจ้า
ชื่อยากยินเวืองเปนใหญ่อยู่เมืองไซ่ง่อน องดามน้องน้อยเปนเจ้าชื่อล่อง
เยืองอยู่รักษาเมืองเว้ ฝ่ายองล่องเยืองซึ่งเปนเจ้าเมืองเว้ คิดจะไป
ตีเมืองตังเกี๋ย จึงทำอุบายเชิญชื่อองไชสือหลานเจ้าเก่าลงในธง
ให้ทหารพูดจากันว่าทัพองไชสือยกมา เจ้าเมืองตังเกี๋ยแลขุนนาง
รายฎรก็ยินดี สำคัญว่าเปนทัพองไชสือจึงเบิดประตูเมืองรับ องลอง
เยืองเข้าเมืองตังเกี๋ยได้ ให้จับแต่บรรดาพี่น้องเจ้าเมืองฆ่าเสีย ตัว
เจ้าเมืองตังเกี๋ยนั้นรากเลือดตาย มหาอปราชก็เชือดคอตาย องลอง
เยืองจึงตั้งใต้องเจียวทุงบุตรองกวางตรีหลานเจ้าเมืองตังเกี๋ย ให้เปน
เจ้าเมืองตังเกี๋ย องล่องเยืองก็เกบเอาทรัพย์สิ่งของบันใหญ่น้อย
เครื่องศัสตราวุธมาเสียสิ้น องเจียวท่งคิดแค้นก็มีหนังสือขึ้นไปให้

กราบทูลเจ้าเมืองกรุงจีน ๆ ก็ยกไปตีทัพเมืองจีนแตกไป ก็อพยบหนีไปอยู่ณเมืองจีน ให้เปนเจ้าเมืองตังเกี๋ย ภายหลังองลองเยืองบ่วยตาย เปนเจ้าเมืองเว้สืบวงศต่อไป กับพี่น้อง จึงหนีไปอยู่ที่บ้านบ่าชื่อบ้านไกเต๋า เปนบ้านเขมรลับแล ขัดสนด้วยเสบียงอาหาร จึงใช้อ้ายจูผู้เปนบ่าวสนิทให้ไปเที่ยวหาเสบียง อาหารมาสู่กันกิน อ้ายจูลงเรือไปที่เมืองเตกเชียะ จึงไปบอกกับ องตรีเจ้าเมืองเตกเชียะ ว่าองไชสือมาอาศรัยอยู่ที่บ้านไกเต๋าอยู่ในบ่า อดอยากลำบากนัก องตรีเจ้าเมืองเตกเชียะครั้นรู้ความก็จัดแจงเสบียง อาหารให้อ้ายจูมา แล้วจึงสั่งอ้ายจูว่าถ้าสิ้นเสบียงเมื่อไร ก็ให้มา เอาอิกจะจัดแจงให้ มิให้ขัดสน แต่องไชสือมาอาศรัยอยู่ที่บ้านเขมร ลับแลนั้นประมาณ ๓ ปี ๔ ปี พวกญวณไปเที่ยวตีผู้งในบ่าหลายพวก รู้ว่าองเชียงสือลูกหลานเจ้านายมาอยู่ที่บ้านนั้นได้ความลำบาก ก็ชวน กันแบ่งสเบียงอาหารไปให้ทกพวก ส่วนจีนทัดกับพวกญวนตีผู้งคิดอ่าน กันว่า องไกรเซินคิดกระยถจับเจ้านายเราฆ่าเสีย ตั้งตัวขึ้นเปนเจ้า เมืองเว้ ขัดน้องไชสือหลานเจ้านายเราหนีมาอาศรัยอยู่ในบ่าได้ความ ลำบากนัก เราจะคิดอ่านตีเอาบ้านเอาเมืองคืนให้องไชสือจงได้ จีน ทัดจึงคิดอ่านเกลี้ยกล่อมชักชวนพวกจีนพวกญวนในเมืองไซ่งอน ครั้น ให้จงตกเปนแม่ทัพมารบกับองลองเยือง ๆ องเจียวท่งเจ้าเมืองตังเกี๋ยกับพรรคพวก องลองเยืองจึงตั้งองกะวิบุตรหัวบี่ของตัว แล้วองลองเยืองก็กลับลงมาอยู่เมืองเว้ ครั้น เสนาบดีจึงยกองกลัดบุตรที่ ๒ ขึ้น ฝ่ายองไชสือเมื่อแตกทัพนั้นพลัดกัน

TUDC 22/04/2563

ได้พวกพ้องมากก็ยกเข้าตีเมืองไซ่ง่อนได้ องยากยินเวืองเจ้าเมือง
หนีขึ้นไปเมืองกุยเยิน จินทัดก็ตั้งตัวขึ้นเปนองกงเซิน แล้วแต่ง
ให้คนไปรับองไซสือเข้ามาให้เปนเจ้าเมืองไซ่ง่อน องไซสือจึงตั้งจิน
ทัดซึ่งเปนองกงเซินนั้น ให้เลื่อนขึ้นเปนองเทืองกงขุนนางผู้ใหญ่ ๆ
กลับเปนกระยถ คิดกันกับจินที่เปนพวกพ้องของตัวจะชิงเอาสมบัติเปน
เจ้าในเมืองไซ่ง่อน ฝ่ายอ้ายจูข่าวองไซสือเสพสุราเมาไปเที่ยวนอนอยู่
โรงจิน ได้ยินพวกจินเล่าให้กันฟัง ว่าบัดนี้องเทืองกงจะคิดฆ่าอง
ไซสือเสีย อ้ายจูจึงรีบเอาความมาบอกกับองไซสือ ๆ รู้ตัวแล้ว จึง
คิดเปนอุบายให้กั้นม่านไว้ ที่ตนอยู่สามชั้น แล้วให้คนสนิทถืออาวุธ
เตรียมอยู่ในม่านประมาณ ๒๐๐ คน องไซสือทำเปนป่วยนอนอยู่ใน
ม่าน แล้วสั่งคนสนิทว่าถ้าองเทืองกงเข้ามาเยี่ยมถึงม่านชั้นใน ถ้า
คิดกระยถจริงก็คงจะมียาพิษมาให้เรากิน เราก็จะรับถ้วยยาเทเสียใน
กระโถน แล้วจะคิดเคาะกระโถนเข้าเปนสำคัญ ท่านทั้งปวงจงรุม
กันเข้าจับตัวองเทืองกงฆ่าเสียเถิด ฝ่ายองเทืองกงรู้ว่าองไซสือป่วย
ก็ทำยาพิษใส่ถ้วยถือไป หมายจะให้องไซสือกินจะให้ตายเสีย พอ
เข้าไปถึงม่านชั้นใน องไซสือจึงทักว่าท่านมาเยี่ยมเราฤา องเทือง
กงตอบว่า ข้าพเจ้ารู้ความว่าท่านป่วยจึงขึ้นมาเยี่ยม จะเอายามาให้
กินด้วยท่านจึงจะหายโดยเร็ว ครั้นว่าแล้วจึงส่งถ้วยยาให้องไซสือ ๆ
ก็เห็นความจริงเหมือนอย่างคิดไว้ จึงรับเอาถ้วยยามาเทเสียแล้วเคาะ

TUDC 22/04/2563

กระโถนขึ้นตามสัญญา คนสนิทได้ยินแล้วก็เข้ามากลุ้มรุมจับองเทืองกงได้แล้วเอาไปฆ่าเสีย แล้วองไชสือจึงสั่งว่า แต่บรรดาจีนที่เปนพวกองเทืองกงนั้นให้จับฆ่าเสียให้สิ้น ฝ่ายจีนแจจีนเล็กเปนพ่อค้าผู้ใหญ่อยู่ในเมืองไซ่ง่อน จึงมาว่ากับองไชสือว่า ซึ่งท่านจะให้ฆ่าพวกจีนในเมืองไซ่ง่อนเสียนั้นนานไปพวกจีนจะกลัว จะไม่มาค้าขายในเมืองไซ่ง่อน บ้านเมืองจะร่วงโรยไป กับประการหนึ่งพวกจีนในเมืองไซ่ง่อน ถ้ารู้ว่าท่านสั่งให้จับฆ่าแล้วก็จะชักชวนกันเปนกระบถขึ้น การศึกข้างองไกรเซินก็ยังติดพันกันอยู่ ขอให้ท่านเอาใจพวกจีนเหล่านี้ไว้ก่อน องไชสือก็เห็นชอบด้วยจึงให้งดไว้ ครั้นอยู่มาองไกรเซินจึงจัดขุนนางนายทหารคุมพล ๓๐๐๐ ยกมาทางบก จะตีเมืองไซ่ง่อนจับองไชสือฆ่าเสีย องไชสือรู้ตัวก็ให้จัดเรือเสาเรือใบพาครอบครัวหนีมาจากเมืองไซ่ง่อน จะเข้ามาพึ่งพระบารมีอยู่ณกรุงเทพ ฯ ครั้นมาถึงเกาะกระบือได้ความว่าองเชียงฉุนซึ่งเปนอาของตัวเข้าไปอยู่ณกรุงเทพ ฯ เจ้าตากฆ่าเสีย องไชสือก็กลัวหาอาจเข้ามาณกรุงเทพ ฯ ไม่ จึงยั้งอยู่ที่เกาะกระบือแขวงเมืองกระโพงสม ครั้นอยู่มาพระยาชลบุรีกับพระระยองออกไปตามบังกะลิมาแขกซึ่งหนีออกไปแต่กรง ฯ ไปถึงเกาะกระบือจึงพบกับองไชสือ ฯ เล่าความให้พระยาชลบุรี พระระยอง ฯ จึงชวนองไชสือเข้ามากรุง ฯ องไชสือจึงตอบว่ากลัวจะเข้าไปตายเสียเหมือนองเชียงฉุน พระยาชลบุรี พระระยองจึงว่า บัดนี้กรุงเทพ ฯ เปลี่ยนแผ่นดินใหม่ เจ้าตากนั้นตายเสียแล้ว พระเจ้าอยู่หัวพระองค์

TUDC 22/04/2563

ใหม่ของเรามีพระไทยโอบอ้อมแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน แลนานาประเทศทั้งปวง ท่านจงเข้าไปเฉิดหาเปนอันตรายไม่ องไชสือจึงหมายว่าพระยาชลบุรีจะเปนที่พึ่งได้ จึงฝากตัวเปนบุตรเลี้ยงพระยาชลบุรี องไชสือนั้นมีมะเมียอายุได้ ๓๓ ปี พระยาชลบุรี พระระยอง จึงพาองไชสือกับครอบครัวเข้ามากรุง ฯ ในเดือน ๔ ปีขาลจัตวาศก จึงแจ้งความกับท่านเสนาบดี ว่าองไชสือคนนี้เปนหลานเจ้าเมืองเว้ บ้านเมืองเสียแก่องไกรเซิน จะขอเข้ามาพึ่งพระบารมีกับครอบครัวชายหญิงใหญ่น้อย ๑๕๐ คน ครั้นเสนาบดีเอาเนื้อความขึ้นกราบทูล จึงโปรดให้องไชสือกับพวกพ้องลงไปตั้งบ้านตั้งเรือนอยู่ณตำบลต้นสำโรงคอกควาย พระราชทานเบี้ยหวัดให้ปีละ ๕ ตำลึง แลเครื่องยศ พานหมาก คนโท กลดคันสั้น ชบเลี่ยงเหมือนเจ้าเขมร ให้เผ้าข้างพระเฉลี่ยงท้องพระโรงด้านตวันตก นั่งขัดสมาธิตามเพศญวนเสมอหน้ากับเจ้ากรมพระตำรวจ มารดาองไชสือกับองโดยองดาขุนนางซึ่งเข้ามาด้วยนั้น ก็ได้รับเบี้ยหวัดตามสมควร แล้วโปรดตรัสสั่งไปถึงเจ้าเมืองกรมการด่านปากน้ำ ว่าพวกญวนจะเข้าออกไปมาหากินตามท้องชเล อย่าให้กักขังห้ามปรามเปนอันขาด ครั้นองไชสือเข้ามาอยู่ได้ ๒ ปี ถึงปีมะโรงศักราช ๑๑๔๖ จึงตรัสสั่งให้จัดกองทัพเรือ ให้พระเจ้าหลานเธอ กรมหลวงเทพหริรักษ์เปนแม่ทัพกำกับองไชสือไปด้วย ให้พระยานครสวรรค์เปนทัพหน้า ยกออกไปตีเมืองญวนเข้าทางปากน้ำเมืองนำก๊กตีทัพพวกองไกรเซินแตกขึ้นไปจนถึงคลองว่า

น่าว ฝ่ายพระยานครสวรรค์แม่ทัพหน้าคิดมิชอบเปนใจกับพวกญวน จึงมิตราให้หาเข้ามาณกรุง ฯ ให้ประหารชีวิตเสีย ส่วนกองทัพไทยตั้งอยู่คลองว่ำน่าวนั้น พวกญวนตัดหลังมาทางคลองวงเจิงเปนทัพกระหนาบ กองทัพไทยเห็นพวกญวนยึดไว้ทั้งต้นคลองทั้งปลายคลองกลัวจะออกไม่ได้ ทั้งขัดเสบียงอาหารลงด้วยก็ทิ้งเรือใบเรือไล่เสียขึ้นบกหนีมาทางเมืองเขมร ครั้นถึงปีมะเสงศักราช ๑๑๔๗ เสด็จไปตีเมืองทวายทั้งสองพระองค์ มิรับสั่งให้องไชสือไปในกองทัพด้วย ครั้นเลิกทัพกลับมาแล้ว องไชสือเข้ามาอยู่ณกรุง ฯ ได้ ๕ ปี จึงใช้องกวาน องยิ ไปตั้งต่อเรือที่เกาะสีชังลำหนึ่งปากประมาณ ๓ วา องไชสือจึงกำชับองกวาน องยิ ว่าต่อเรือเสร็จแล้วเราจะออกไปคิดการศึกคืนเอาบ้านเอาเมืองให้จงได้ ท่านทั้งสองจงจัดแจงเชือกเสาเพลาใบบรรทุกอับเฉาไว้ให้พร้อม ให้ทอดสมอคอยอยู่ที่เกาะสีชัง ครั้นถึงเดือนยี่ปีมะเมีย ๑๑๔๘ องไชสือก็พาครอบครัวกับญวนเก่าที่กรุง ฯ แลญวนขุนนางคือองเหยิมเจ้ากรมช่างสลัก องหับเจ้ากรมช่างไม้ องเกาโลเจ้ากรมช่างหล่อ รวม ๓ คน แล้วองไชสือให้หาตัวนายจัน นายเมือง นายอยู่ ตำรวจกรมหลวงเทพหริรักษ์ ๓ คน กับนายบัวบุตรจีนมารดาเปนญวนคนหนึ่ง คนเหล่านี้ชอบกันกับองไชสือ ฯ จึงให้หาไปเลี้ยงสรา แล้วให้แพรย่นสีทับทิมคนละผืน ครั้นนายบัว นายจัน นายเมือง นายอยู่เมาแล้ว องไชสือแกล้งพาลเอาผิด ให้จับคนทั้ง ๔ มัดมือใส่ลงในท้องเรือยึดฝาขับโพล่เสียแล้ว ก็ให้ถอน

TUDC 22/04/2563

สมอล่องเรือไปจากกรุง ฯ ในเพลากลางคืน เปนเรือ ๔ ลำด้วยกัน คนประมาณ ๑๕๐ คน ครั้นเรือออกปากอ่าวเมืองสมุทปราการแล้ว ขัดลมใช้ใบไปไม่ได้ องไชสือจึงจุดธูปจุดเทียนเผากระดาษบูชาเทวดาแล้ว จึงเอาเครื่องยศกลดขึ้นตั้งบนท้ายเรือ จึงอธิษฐานว่าถ้าข้าพเจ้าออกไปทำศึก จะคืนเอาบ้านเอาเมืองได้สมความปราถนาแล้ว ขอให้มีลมพัดส่งให้ได้ไปโดยสดวก ลมยังไม่ทันพัด องไชสือเห็นเรือพระที่นั่งกรมพระราชวัง กับเรือข้าหลวงตามออกไปเปนอันมากก็กลัวจะตามทันจึงชักดาบออกจะเชือดคอตายเสีย องภูเว้กระโดดเข้าชิงเอาดาบไว้ได้ ปลายดาบบาดเอาปากองภูเว้ องไชสือก็ทิ้งดาบเสียสักครู่หนึ่งลมตวันตกก็พัดกล้ามา จึงได้ใช้ใบไปหาเรือใหญ่ที่องกวานองยีต่อไว้ณะเกาะสีชัง องไชสือก็พาครอบครัวขึ้นบนเรือใหญ่ แล้วถามองจองว่าจะไปพักอยู่ไหนดี องจองว่าให้ไปพักอยู่เกาะกูดเถิด ด้วยที่เกาะนั้นมีน้ำจืด เรือใหญ่ก็เข้าออกได้ ส่วนนายบัวกับนายจันนายเมือง นายอยู่ก็ไปลำเดียวกับองไชสือ เรือเล็ก ๔ ลำนั้นองเหยิมเจ้ากรมช่างสลักขี่ลำ ๑ องหับเจ้ากรมช่างไม้ขี่ลำ ๑ องเกาโลเจ้ากรมช่างหล่อขี่ลำ ๑ กับเรือเล็กขององไชสือขี่ลงไปแต่กรุง ฯ นั้น องไชสือให้บ่าวไพร่ของตัวขี่ไป เข้ากันเปนเรือ ๕ ลำ ใช้ใบไป ๗ วัน ๗ คืนถึงเกาะกูด ๆ นั้นอยู่กลางชเลฦกไม่มีผู้คน องไชสือจึงอาศรัยอยู่ที่เกาะกูด แต่หามีเข้ากินไม่ ได้กินแต่เนื้อเต่าเนื้อปลากับมันกับกลอย ครั้นอยู่มาองไชสือเห็นเรือแล่นเข้ามาที่เกาะลำหนึ่ง

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

ก็ตกใจให้พาครอบครัวเข้าไปซ่อนอยู่ในป่า แล้วใช้ให้องของลงเรือเล็กไปถามว่าเรือนี้มาแต่ไหน จีนหุ่นผัวอำแดงโคกอยู่เมืองจันทบุรี บอกว่าบรรทุกเข้าสารมาแต่เมืองจันทบุรี ๓๐ เกวียน จะไปขายที่เมืองเขมร เมืองเตกเชียะ ต้องพยุเรือซัดออกไป องของจึงบอกจีนหุ่นว่า องไชสือหนีออกมาอยู่ที่เกาะนี้ ให้จีนห่นขึ้นไปหาองไชสือด้วยกัน ครั้นจีนหุ่นขึ้นไป องไชสือจึงว่า แต่เรามาอยู่ที่เกาะกูดนี้ได้ ๗ เดือนแล้ว ผู้คนหามีเข้าจะกินไม่ เรือจีนหุ่นซัดออกมามีเข้าสารก็ดีแล้ว เงินซึ่งพระเจ้ากรุงไทยประทานให้เราแลมารดาของเรา ๆ เก็บประสมไว้เปนเงินตรา ๑๗ ชั่ง ๑๐ ตำลึง เราจะขอซื้อเข้าสารตามแต่จะขายให้เถิด จีนหุ่นจึงว่ากับองไชสือว่า ท่านมาจอดอยู่ที่กันดารอดอาหารนักเข้าสาร ๓๐ เกวียนนั้นข้าพเจ้าจะให้เปล่าทั้งสิ้นไม่คิดเอาราคาเลย องไชสือก็ขอบคุณจีนหุ่น จึงเขียนหนังสือสัญญาบัตรารูปมังกรให้ไว้ว่า ถ้าเราออกไปตีได้บ้านได้เมืองของเราสมความคิดแล้วให้จีนหุ่นออกไปหาเถิดจะแทนคุณให้ถึงขนาด จีนหุ่นจึงให้ขนเข้าสารขึ้นแล้วลาองไชสือกลับมาณเมืองจันทบุรี องไชสืออยู่ที่เกาะกูดนั้น ๗ เดือน ๘ เดือน จึงให้องของเข้ามาสืบราชการณเมืองญวน เกลี้ยกล่อมผู้คนที่เมืองปาสักก็ได้พวกพ้องเปนอันมาก องของก็พาองไชสือเข้ามาอาศรัยอยู่ปากน้ำเมืองปาสัก ครั้นภายหลังองโย่เตืองกิต องทางพี่น้อง พาครอบครัวมาทางเมืองลาว เข้ามาตามองไชสือณกรุงเทพ ฯ เข้าเฝ้าสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงมีรับสั่งบอกว่าองไชสือหนีกลับ

TUDC 22/04/2563

ออกไปจากกรุง ฯ แล้ว ตรัสสั่งให้องโย่เตืองกิต องทาง พาครอบครัวไปอยู่ที่บ้านบางโพก่อนเถิด แล้วพระราชทานเรือรบที่กรุง ฯ ให้องโย่เตืองกิตลำ ๑ องทางลำ ๑ ออกไปตามองไชสือ องโย่เตืองกิตองทาง ออกไปพบองไชสือ ที่ปากน้ำเมืองปาสัก ก็พากันไปตีเมืองสแดก เมืองล่องโย เมืองสมิทอได้โดยง่าย แล้วยกไปตีเมืองไซ่งอน องชมทหารองไกรเซินซึ่งอยู่รักษาเมืองไซ่งอนกลัวองไชสือก็ยอมยกเมืองไซ่งอนให้ แลองชมก็อยู่ทำราชการด้วยองไชสือ ครั้นองไชสือได้เมืองไซ่งอนได้ ๗ วัน แล้วจึงไปต่อเรือที่คลองบางแก่ องฮั่นบ่าวองชมเปนตำรวจนำองไชสือไป จึงทูลองไชสือว่า องชมเข้าชิงเอาหอกในมือข้าพเจ้า องไชสือเห็นว่าองชมทำทั้งนี้ผิด ท่วงทีจะเปนกระบถ จึงสั่งให้เอาองชมไปฆ่าเสีย.

หมดฉบับเท่านี้

TUDC 22/04/2563

ประวัติเรื่องพระนาบิ่มหะหมัด

ณวัน ๓ ฯ ๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๗ ปีฉลูสัปตศก ข้าพระองค์ได้เชิญโต๊ะอันตนี่แขกมาถามถึงเรื่องพงศาวดารมหะหมัด ผู้เปนที่นับถือของพวกแขกได้ความว่า มหะหมัดนั้นเกิดที่เมืองมะกา บิดาชื่ออับดุลตะหล่า ตาชื่ออับดุลนะมุตะเหล็บ บิดามารดาเปนพลเรือนครั้นมารดามีครรภ์ได้ ๗ เดือน บิดาก็ถึงแก่กรรม มหะหมัดอยู่ในครรภ์ ๙ เดือนจึงคลอด ครั้งนั้นตาของมหะหมัดมานมัสการพระพุทธรูปอยู่ที่วิหาร พระที่อับดุลนะมุตะเหล็บไหว้นั้นก็ล้มลง แลมีผู้มาบอกว่าอัมมินาคลอดบุตร์แล้ว ตาก็วิ่งไปดูเห็นหลานเปนชาย จึงให้ชื่อว่ามหะหมัด ครั้นมหะหมัดอายได้ ๓ ขวบมารดาก็ถึงแก่กรรม ตากับอาจึงเอามหะหมัดไปเลี้ยงไว้ แล้วจึงจ้างแม่นมให้เลี้ยงมหะหมัด แม่นมนั้นชื่อว่าหะลิมา ๆ จึงรับเอาไปเลี้ยงที่บ้านอันต่างเมือง มาวันหนึ่งมหะหมัดก็ไปเลี้ยงแพะกับบุตร์แม่นม ยิบราเอล คือเทวดาผู้ใหญ่ ก็ลงมาจับเอาตัวมหะหมัดขึ้นไปบนภูเขา ให้นอนหงายผ่าท้อง จึงควักเอาเลือดก้อนหนึ่งออกทิ้งเสียว่าเปนส่วนของมาร แล้วจึงเอาน้ำสะด่าล้างเสีย แล้วจึงยัดท้องไว้ดังเก่า แล้วมหะหมัดจึงเดินลงมาจากภูเขามีหน้าเปนแสง จึงบุตรแม่นมจูงมือมาบ้าน แลถามว่าเจ็บฤๅไม่ มหะหมัดว่าไม่เจ็บดอก ครั้นแม่นมรู้ความนั้นแล้วจึงว่าลูกคนนี้มีผู้ฤษยาเอาไว้ไม่ได้จึงส่งมาให้กับตา ครั้นอยู่กับตาได้ ๓ ปี ตาก็จวนจะ

TUDC 22/04/2563

ถึงแก่กรรมจึงให้หาบรรดาญาติพี่น้องมาพร้อมกันถามว่า มหะหมัดจะ
อยู่กับใครดี จึงวางมหะหมัดไว้ท่ามกลาง มหะหมัดก็ลุกขึ้นไป
กอดคออับปุมะตะเหล็บผู้เปนลุง อับปุมะตะเหล็บจึงเอาไปเลี้ยงไว้
ครั้นมหะหมัดเจริญวัยได้อายุ ๑๕ ปี อาตะดาผู้เปนอาหญิงไปหาลุงว่า
มหะหมัดเติบใหญ่แล้วจะคิดอ่านอย่างไรดี ให้มีภรรยาเสียเถิดฤๅ
ครั้นจะให้มีภรรยาก็ยังหามีทรัพย์สินอะไรไม่ จึงให้ไปรับจ้างดาดะชะผู้
เปนหญิงหม้ายเปนคนมั่งมีค้าอูฐ ครั้นดาดะชะเห็นมหะหมัดก็มีจิตร์
รักใคร่ แล้วก็เยี่ดเต้าเหร็ดคอคมภีร์พวกยูดายดู เห็นว่ามหะหมัด
นี้และจะเปนครูสอนสาสนาในประเทศอาหรับ ด้วยเห็นมีเมฆคุมตัว
มหะหมัดอยู่ ดาดะชะจึงว่าให้คอยท่าพ่อค้าอูฐเขามาอิกทีเถิด แล้ว
จึงสั่งให้พาตัวมหะหมัดมาดูว่าจะทำการได้ฤๅไม่ได้ อาจึงพามหะหมัด
มาให้แก่หญิงหม้าย มหะหมัดจึงอยู่กับหญิงม่ายได้ ๗ วัน จะเดิร
ไปข้างไหนก็หอมเนื้อไม้ไปที่นั้น ครั้นอยู่ได้ ๗ วันแล้วจึงส่งคืนไป
หาอา ครั้นอยู่มาพ่อค้าอูฐก็กลับมา หญิงหม้ายจึงให้คนไปบอก
มหะหมัดว่า พ่อค้าอูฐกลับมาแล้ว จะรับจ้างก็มาเถิด อาก็ส่ง
มหะหมัดมาให้หญิงหม้าย ๆ จึงเตรียมการจะให้เปนลูกจ้างไปค้า
ณเมืองซ่ำ แต่บรรดาคนที่รับจ้างเหล่านั้น มิญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยียน
แต่มหะหมัดนั้นหามีพี่น้องผู้ใดมาเยี่ยมเยียนไม่ อารู้ดังนั้นแล้วก็
ร้องไห้ ฝ่ายหญิงหม้ายจึงให้ผ้าทองสองผืน ผ้านุ่งผืน ๑ ผ้าห่มผืน ๑

แก่มหะหมัด แล้วสั่งระหัสนายอูฐว่า ถ้าไปถึงที่หยุดแล้วให้มหะหมัดนุ่งห่มเถิด มหะหมัดจึงว่าคนทุกวันนี้ ถึงจะมีคนรักสัก ๑๐ คน ก็คงจะมีคนชังสักคนหนึ่ง มหะหมัดก็ไม่ยอมนุ่งผ้านั้น ครั้นไปถึงเมืองสำก็ได้ก้าไร ด้วยไปถูกวันที่ชาวเมืองสำทำบุญเปนการใหญ่ มหะหมัดจึงพักอูฐอยู่ตรงหน้ากระฎีเมืองสำ พอมหะหมัดแลดูในกระฎีนั้น บรรดาโคมแลเครื่องบูชาก็แตกดับไปหมด แลสมภารในกระฎีนั้นจึงเยียดูในตำรา แจ้งว่าจะมีผู้มาล้างสาสนาเมืองสำ จึงคิดจะจับมหะหมัดฆ่าเสีย ครั้นนายอูฐรู้ความนั้นแล้ว จึงให้มหะหมัดถือหนังสือเร็วมายังหญิงหม้าย ขณะนั้นหญิงหม้ายขึ้นอยู่บนที่นั่งเย็น พอเห็นมหะหมัดมาก็ดีใจ มหะหมัดก็ส่งหนังสือนั้นให้หญิงหม้ายแล้วก็เลยมาหาลุง ฝ่ายสมภารเจ้ากระฎีเมืองสำนั้น ก็ค้นดูในเหล่าพวกพ่อค้า ไม่เห็นมีใครที่ต้องในตำรานั้น จึงหาได้จับใครมาไม่ แล้วหญิงหม้ายก็ให้มหะหมัดถือหนังสือมาถึงพ่อค้าอูฐให้กลับ จึงพวกพ่อค้าอูฐพากันกลับมา มหะหมัดก็ไปบ้านลุง ฝ่ายหญิงหม้ายก็จัดแจงดูในสินค้าอันมาแต่เมืองสำนั้น ครั้นอยู่มาอาของมหะหมัดไปหาลุงถามว่า เปนอย่างไรหญิงหม้ายหาได้ให้เงินค่าจ้างนั้นไม่ ลุงจึงห้ามว่าอย่าเพ่อไปขอเลย ครั้นมาหลายวัน อาจึงไปถามอีก ลุงจึงว่าไปเถิดแต่อย่าออกชื่อว่าเปนค่าจ้างค่าขาย แล้วอาก็ไปหาหญิงหม้าย แต่พอหญิงหม้ายเห็นก็ดีใจต้อนรับพาเข้าไปยังที่นอนแล้ว จึงถามถึงมหะหมัดว่าสบายอยู่ดอกฤๅ อาว่าสบายอยู่ดอก แต่ฉันมาจะขอเงิน

ห้องสมุดวัดบวรนิเวศวิหาร
จังหวัดพระนคร

ค่าจ้างของมหะหมัด หญิงหม้ายจึงถามว่า จะต้องประสงค์เงินไปทำอะไร อาว่าจะเอาไปทำสินสอดหาภรรยาให้มหะหมัด หญิงหม้ายจึงถามว่า จะให้มหะหมัดแต่งงารกับฉันไม่ได้ฤา อาได้ฟังดังนั้นก็ร้องไห้สำคัญว่าหญิงหม้ายนั้นพูดประชด หญิงหม้ายก็ร้องไห้ด้วย แล้วบอกว่าฉันไม่ได้พูดประชดดอก ฉันรักจริง ๆ ฉันรู้อยู่ว่า มหะหมัดจะได้สร้างสาสนาในอิศลาม อาจึงว่าถ้าอย่างนั้นให้บิดาท่านจัดแจงยกให้ตามธรรมเนียม ฝ่ายบิดานั้นไม่ยอม หญิงหม้ายจึงเอาสุราให้บิดากินจนเมาถึงขนาด หญิงหม้ายจึงอ้อนวอนบิดาให้ยอมอยู่ด้วยกัน บิดาจึงยอมให้ด้วยกำลังเมาสุรา แล้วมหะหมัดจึงได้เปนสามีภรรยากันกับหญิงหม้าย ครั้นอยู่มามหะหมัดจึงว่าแก่ภรรยาว่า ทรัพย์สินทั้งปวงนี้จะเอาไปข้างไหน จะพาให้บริสุทธิ์ไปข้างหน้าก็ไม่ได้ ดาดะชะผู้ภรรยาจึงได้สละทรัพย์ของตัวให้เปนทานแก่คนทั้งปวงที่มารับกะลิมา มหะหมัดนั้นตั้งแต่อายุ ๑๕ ปีจนถึงอายุ ๔๐ ปี ในระหว่างนั้น ยิบราเอล ลงมาเตือนมหะหมัด ให้ห่างไกลจากของที่ห้าม ยิบราเอลเมื่อลงมาที่แรกนั้นได้ว่ากะมหะหมัดด้วยคำว่า “ธี” ว่าเปนคำของพระผู้เปนเจ้า แล้วว่า “อะหวัน” คำแรกนั้นเปนคำอะไร เฮ้ย มหะหมัดเองอ่านไป มหะหมัดจึงถามว่าจะให้ข้าอ่านอะไร แต่นั้นไปมหะหมัดจะไปข้างไหน ยิบราเอลก็ตามไปด้วย อยู่มาภายหลังก็ไปซ่อนตัวถือศีลอดอยู่ที่ภูเขายับยั้นโนนเวลาเย็นทุกวัน ๆ ไม่บริโภคสิ่งใด ยิบราเอลจึงลงมาอีกทีหนึ่งจึงเตือนว่า คำนั้นเปนคำมั่นคงนัก แล้วจึงส่งให้ไปจำศีลที่เขาหะรอ

TUDC 22/04/2563

ว่าทำในที่นี้ชาวเมืองมะกาเขาะรู้เข้า มหะหมัดจึงไปอยู่เขาหะรอ เพลากลางคืน ให้เอาเสบียงไปด้วยบ้าง มหะหมัดไปอยู่ยังที่นั้นแล้วก็ กลับมาหาภรรยายังเรือน ยิบราเอลจึงลงมาบอกอีกว่า ผู้เปนเจ้านั้นยังยวดนัก สั่งให้เองเที่ยวสอนสาสนาแก่คนทั้งปวง ยิบราเอลว่าเท่านี้แล้วก็หายไป ครั้งนั้นมหะหมัดจิตรใจหวั่นไหวไป จึงกลับเข้าไปนอนคลุมศีร์ษะอยู่ในที่นอน ยิบราเอลจึงลงมาว่า เฮ้ย คนนอนคลุมหัวอยู่นั้น ลุกขึ้นไปกราบพระทั้ง ๕ องค์เสีย เมื่อจะกราบนั้นให้เอาน้ำละหมาดล้างหน้า หน้านั้นจะได้เปนแสง เมื่อไปเฝ้าผู้เปนเจ้า ชำระมือเพียงข้อศอกแทนกำไล ชำระศีร์ษะแทนมงกุฎ ล้างหูแทนจอนหู ล้างเท้าแทนรองเท้า เมื่อจะไหว้กราบพระให้ตั้งอยู่ในธาตุทั้ง ๔ คือยืนเปนธาตุไฟ ก้มลงเปนธาตุลม กราบลงเปนธาตุน้ำ นั่งลงเปนธาตุดิน จะไหว้พระเพลาเช้าตรู่ ให้ไหว้นามีอาดัม เวลาบ่ายไหว้นามียิบราเอล เวลาเย็นไหว้นามีนุด เวลาพลบให้ไหว้นามีมุซา เวลาจะเข้านอนให้ไหว้นามีอีซา แล้วยิบราเอล จึงลงมาบอกอีกว่า เฮ้ย มหะหมัดเองนั้นพระเจ้าให้เองเกิดมาด้วยเลือดก้อนหนึ่ง ให้เองตั้งสาสนาในอิศลาม ให้รับกะลิมาสองกลิมา อาลอพระองค์เดียวที่เองไหว้ แล้วอย่าไหว้เปนสองเปนสาม เองเปนผู้รับใช้ของพระอาลอ ให้เองสร้างคัมภีร์กรอ่าม แล้วยิบราเอลจึงว่าอีกว่าสาสนาเองเข้มแข็งนักใครจะนับถือได้ ยิบราเอลจึงบันดาลให้บรรดาสัตว์ทั้งหลายให้มานอนยอมตัวเปนภักษาหารแก่มหะหมัด ก็มีสัตว์

TUDC 22/04/2563

ลางอย่างที่หาได้มาไม่ คือ เสือ ช้าง แรดเปนต้น ก็สัตว์มิได้มานั้นใครจะมากินก็บาป เว้นแต่สัตว์ที่ทำอันตรายแก่มนุษย์นั้นฆ่าไม่บาป ตั้งแต่นั้นมามหะหมัดก็เที่ยวไปเกลี้ยกล่อมสั่งสอนชาวเมืองมะกาว่า ยิบราเอลลงมาบอกให้ตนสร้างสาสนาในอิศลาม ให้รับกะลิมาสองกะลิมา ครั้งนั้นชาวเมืองบางจำพวกก็ได้มารับ บางพวกหาได้รับไม่ พวกที่ไม่รับนั้นพากันหนีจากเมืองมะกาไปอยู่เมืองอื่น ฝ่ายว่าอาบูยาฮัมผู้เปนลุงมหะหมัด เห็นมหะหมัดทำดังนั้นก็ไม่เชื่อไม่ชอบด้วย กลัวความผิดจะมี จึงไปพ้องกับเจ้าเมืองมะกาว่า มหะหมัดเที่ยวออกตัวว่าเปนคนใช้ของพระเปนเจ้า สำคัญอะไรก็ไม่เห็นมี นาบีแต่ก่อนๆ มีสำคัญสำหรับตัวทุกคน นาบีอาดัมมีสำคัญคือได้สร้างลูกหลานมา นาบีนดได้ต่อกำปั่นใหญ่ นาบียิบราเฮมตำรวจเจ้าเมืองเอาทิ้งในไฟก็ไม่ตาย นาบีมูซามีรองเท้าเปนนาคไม้เท้าเปนแมลงป่องนาบีอีซาพูดกะคนตายได้ แต่มหะหมัดนี้ไม่มีสำคัญอะไรเลย เจ้าเมืองมะกาจึงว่าให้หาตัวมหะหมัดเข้ามา ให้ผ่าดวงเดือนลองดู ท่านจะเห็นเปนอย่างไร ลุงจึงว่าชอบแล้วที่ไหนมันจะทำได้ ลุงจึงเตรียมมูลอูฐมูลฟ้ามูลม้าไว้ หมายว่ามหะหมัดทำไม่ได้ แล้วจะทำตอบมหะหมัดด้วยมูลสัตว์เหล่านั้นให้อายเขา เจ้าเมืองจึงให้หาตัวมหะหมัดมา สั่งให้ผ่าดวงเดือนให้ดู มหะหมัดจึงเอามือไปหยิบดวงเดือนมาผ่าออกเปนสองซีกแล้วทิ้งไปตวันออกซีกหนึ่ง ทิ้งไปตวันตกซีกหนึ่ง แล้วจึงหยิบดวงเดือนนั้นให้ต่อติดกันเข้าดังเก่า แล้วเข้าตามมือเสือ

โดยแขนซ้ายออกแขนขวา แล้วให้ดวงเดือนรับกะลิมาว่า ผู้เปนเจ้ามีแต่องค์เดียวดอกไม่มีเปนสองสาม เจ้าเมืองได้เห็นดังนั้นยังไม่เชื่อแต่เจ้าเมืองมีบุตรไม่เปนรูปมนุษย์ เปนลูกพ้กอยู่ เจ้าเมืองจึงให้มหะหมัดลองทำบตรลกพ้กนั้นให้เปนมนย์ขึ้น มหะหมัดจึงเอาน้ำละหมาดสวดขอพร ลูกพ้กนั้นก็กลายเปนมนุษไป เจ้าเมืองได้เห็นจริงมีความเชื่อ ก็ยอมเข้าในสาสนาอิศลาม แต่ลุงของมหะหมัดนั้นโกรธแล้ว จึงหนีไปเสีย แต่นั้นมามหะหมัดก็เที่ยวสั่งสอนคนทั้งปวงได้ศิษย์ที่สนิท ๔ คน ชื่อกูมาดา ๑ กูมาร ๑ อุสมาร ๑ อาลี ๑ ศิษย์ ๔ คนนี้ก็รับเปนผู้ช่วยสั่งสอน ชาวเมืองมะกาที่ไม่รับคำสอนมหะหมัดโดยเห็นว่าเปนคนโกหกหลอกลวงคิดจะจับฆ่าเสีย มหะหมัดรู้ตัวก็หนีไปอยู่เมืองมะไดนา ชาวเมืองมะกาที่รับคำสอนก็พลอยตามไปด้วย มหะหมัดก็เที่ยวสั่งสอนชาวเมืองมะไดนา มีคนเข้ารีดด้วยมาก มีกำลังขึ้นจึงกลับเข้ามารบเมืองมะกา ได้เมืองมะกาแล้วจึงยกไปตีเมืองมะเซน ได้เมืองมะเซนแล้วยกไปตีเมืองหรุ่ม แล้วมหะหมัดก็ตั้งตัวเปนใหญ่ จึงตั้งลูกศิษย์ ๔ คนเปนเสนาบดีผู้ใหญ่ บ้านใดเมืองใดที่ไม่เชื่อก็ใช้ศิษย์ทั้ง ๔ คนนั้นไปเที่ยวปราบปรามบ้านนั้นเมืองนั้นอยู่มาคืนหนึ่งยิบราเอลพามหะหมัดขึ้นไปบน ๗ ชั้นฟ้า ไปถึงชั้นอารัดเผ้าพระเปนเจ้า พระเปนเจ้าจึงสั่งมหะหมัดให้กรายพระทั้ง ๕ องค์ ๆ ละเวลา ๆ ดังกล่าวมาแล้วก่อน แล้วมหะหมัดก็กลับลงมาจาก ๗ ชั้นฟ้าแต่นั้นมาถ้ามีผู้มาถามด้วยข้อความสิ่งใด มหะหมัดก็เคลิ้มหลับไป

TUDC 22/04/2563

แล้วมีอักษรผุดขึ้นที่ตัว ศิษย์ทั้ง ๔ คนก็เข้ามาอ่านดูแลถามความใน
ใจที่ยิบราเอลลงมาบอกนั้นเห็นถูกต้องกันแล้ว จึงจาฤกลงไว้เปน
คัมภีร์หนึ่ง ก็แลคัมภีร์เดิมนาบิอาดัมลงไว้ ๑๐ เล่มในภาษาเทศ
นาบิเซดลง ๕๐ เล่มในภาษาจีน อิดดริศลงไว้ ๓๐ เล่ม อิบราเฮม
ลงไว้ ๑๐ เล่ม นาบิมุซา ๑ เล่ม ชื่อเต้าเหร็ดลงเปนร้อยคัมภีร์ นาบี
ดาอุดลงไว้ ๑ เล่มในภาษาอิบรานี ชื่อว่าดาวโปน นาบีอิซาลงไว้ ๑ เล่ม
ชื่ออินเซม มหะหมัดลงไว้ ๑ เล่มชื่อกรอ่าม มหะหมัดมีกำลังมากขึ้น
ก็ให้ศิษย์ผู้ใหญ่ทั้งสี่คนเที่ยวปรายปรามบ้านเมืองทั้งปวง ฝ่ายใต้ฝ่าย
เหนือตวันตกตวันออก จนถึงแผ่นดินฮินดูสุลต่านตลอดถึงชวามะลายู
ผู้ใดรับคำสอนก็ไว้ชีวิต ผู้ใดไม่เชื่อด้วยก็ฆ่าเสียไว้แต่เด็ก ๆ ให้ครู
สอนสาสนาต่อไป มหะหมัดมีภรรยา ๑๒ คน คือนางคาดะชะบุตรี
รวยลิบ ๑ นางสุดะบุตรีดำอะ ๑ นางอาวิซาบุตรีอาปุดาอา ๑ นางซับฟา
ฮาบุตรีกุมาร ๑ นางโจมหะมีนาบุตรีอามีศพีอาน ๑ นางเดนับบุตรีบดิมา ๑
นางยาหาศบุตรียาเรีย ๑ นางเดนับอิกคน ๑ นางอุไมสะลามา ๑ นาง
อุไมมุนา ๑ นางซับเพียบุตรีฮูไย ๑ นางมาเรีย ๑ มหะหมัดมีบุตร ๗ คน
เปนชาย ๓ คน ชื่อเดาแซน ๑ ชื่อฮับดาลา ๑ ปอเฮระ ๑ บุตรหญิง
๔ คน ชื่อนางนัด ๑ นางรอดียะ ๑ นางอไมดละชน ๑ นางฟอติมา ๑
บุตรชายถึงแก่กรรม มหะหมัดเหลือแต่บุตรหญิง มหะหมัด
นั้นมีชื่ออีกว่าระสู่หลุ่นหล่า ๆ ยกนางฟอติมาให้เปนภรรยาอาลี ๆ
เกิดบุตรชาย ๒ คน ชื่ออิมัมมะฮูซันคน๑ อิมัมมะฮูเซนคน ๑ มหะหมัด

TUDC 22/04/2563

ไม่มีบุตรชายรักหลานทั้งสองนัก เมื่อหลานทั้งสองเจริญขึ้น อุมขันนั่งบนตักแล้วก็สวดขอพระอาลา ๆ จึงสั่งให้ยิบราเอลเอาเสื้อสวรรค์ลงมาประทานให้ ๒ ตัว มหะหมัดจึงรับเสื้อให้แก่หลาน อิมัมมะฮูซันได้เสื้อเขียว อิมัมมะฮเซนได้เสื้อแดง แล้วยิบราเอลจึงทำนายว่าอิมัมมะฮูซันจะตายด้วยยาพิษ อิมัมมะฮูเซนจะตายด้วยอาวุธ แล้วยิบราเอลเออมมือไปหยิบเอาดินที่ทุ่งกะตะบาลามาก้อนหนึ่งให้ไว้ว่า ดินนี้แดงดังโลหิตเมื่อใดแล้ว อิมัมมะฮูเซนจะตาย เมื่อมหะหมัดประชวรหนักใกล้จะถึงแก่กรรม พวกซูนี่เขาว่า มอบไม้เท้ากับแหวนตะละฟาดให้อับกูบาดาว่าตะละฟาดแทนตัวต่อไป ข้างพวกมะหนเขาว่ามหะหมัดสั่งให้อาลี่ผัยตรเขย ว่าตะละฟาดแทน ซึ่งอับกูบาดาได้ไม้เท้ากับแหวนนั้น เพราะบุตรหญิงอับกูบาดาชื่อนางมะริยาเปนภริยามหะหมัดลักเอามาให้ บิดาอับกูบาดาจึงได้ว่าตะละฟาดต่อมา เมื่อมหะหมัดถึงแก่กรรมอายุได้ ๖๓ ปี ศพมหะหมัดเขาฝังไว้ที่เมืองมะกา อับกูบาดาได้เปนเจ้าแผ่นดิน ครั้นป่วยหนัก อุมัศคิดกระบถเอาหมอนทับขมูกอับกูบาดา ๆ ถึงแก่กรรม แล้วก็ได้เปนเจ้าแผ่นดินว่าตะละฟาดอยู่ได้ ๙ ปี ออกไปที่สุเหร่าจะทำละหมาด ลูกความคนหนึ่งชื่ออับปูเล็กลอบไปแทงอมัศถึงแก่กรรม แลอศมานได้เปนเจ้าแผ่นดินว่าตะละฟาดได้ ๑๒ ปี จึงตั้งบุตรอับกูบาดาชื่อมหะหมัดให้ไปเปนเจ้าเมืองมะเซน แล้วมะอะวิยามะระวานหะติมผู้เปนคนโกงระสู่หลุนหล่าไล่เสียแต่ก่อนนั้น กลับเข้ามาทำราชการแทนตัว คนสองคนนี้เปนคนอริอยู่กับมหะหมัด

TUDC 22/04/2563

มาแต่ก่อน ครั้นอุศมานเข้าไปในห้องถ่ายอุจจาระถอดแหวนตะละฟาด
วางไว้ที่โต๊ะ จึงลักเอาแหวนนั้นประทับหนังสือไปถึงเจ้าเมืองมะเซน
คนเก่าว่า ถ้ามหะหมัดมาถึงให้จับฆ่าเสีย มหะหมัดจับหนังสือลับ
ได้ ก็โกรธอุศมานว่าแกล้งล่อลวง จึงยกทัพเข้าเมืองมะไดนา
อุศมานไม่สู้เข้าที่สวดคุลอานอยู่ มหะหมัดก็ฆ่าอุศมานเสีย โลหิต
กระเดนไปถูกสมุดคุลอานเยอนไป ทุกวันนี้พวกสูนี่เขาจึงประชาด
คัมภีร์คุลอาน ครั้นถึงแก่กรรมแล้ว พวกขุนนางจึงไปเชิญอาลีขึ้น
เปนเจ้าแผ่นดิน ครั้งนั้นมะอะวิยากับมะระวานหะติมพากันหนีไปจาก
เมืองมะไดนา ไปตั้งเกลี้ยกล่อมอยู่ที่เมืองส่ำ ได้เปนใหญ่ใน
เมืองส่ำแล้ว ก็ยกทัพมารบกับอาลีที่เมืองมะไดนาถึง ๒๓ ครั้งก็ไม่
ได้เมือง ภายหลังจึงคิดอุบายให้หญิงรูปงามไปล่อลวงอะปะตะระดาน ๆ
เปนคนเลี้ยงม้าของอาลี อะปะตะระดานอยากได้หญิงรูปงาม ก็รับ
ทำการแทนฆ่าอาลีเสียในสุเหร่า เมื่ออาลีเข้าไปทำละหมาด เมื่ออาลี
ถึงแก่กรรมนั้นครองเมืองมะไดนาได้ ๔ ปีกับ ๙ เดือน ครั้นมะอะวิยา
ได้เปนใหญ่ในเมืองส่ำ มีอำนาจมาก ตั้งให้มะระวานหะติมเปนเสนาบดี
ผู้ใหญ่ที่เมืองส่าน อิมัมมะฮูซันอิมัมมะฮูเซนพี่น้องว่าราชการเมือง
มะไดนาไม่ไปขึ้นต่อมะอะวิยา ครั้นมะอะวิยาถึงแก่กรรมแล้ว ยะหริย
ได้เปนเจ้าแผ่นดินในเมืองส่ำคิดจะฆ่าอิมัมมะฮูซันอิมัมมะฮูเซนเสียด้วย
ความอาฆาฎ แต่ก่อนยะหริยไปขอนางไซนัน อิมัมมะฮูซันจึงไปขอ

ห้องสมุดวัดบวรนิเวศวิหาร
อ.พระนคร

เอามาเปนภริยาเสีย ครั้งหนึ่งอุมัคจะให้นางชะระยานูเลือกผัว เข้าร้อง
เจ้านายแลขุนนางฝ่ายทหารพลเรือนแลบุตรเจ้าขุนนางเศรษฐีขึ้นมาเรียง
ตัวกันเปนลำดับ นางชะระยานูก็ไม่ชอบใจผู้ใด ครั้นมาอิมัมมะฮูเซน
แลยะหริษมาถึงเข้า นางชะระยานูก็รักอิมัมมะฮเซน เอาแหวนแล
พลอยต่าง ๆ ขว้างสาดไปเปนสำคัญ ชาวประโคมก็ประโคมขึ้น ยะหริษ
เห็นดังนั้น ก็ขัดใจเปนข้ออาฆาฎกันมา แลนางชะระยานูรูปงามนัก
หญิงทั้งแผ่นดินอาหรับปะตานไม่มีใครเสมอ ถึงจะมีบุตรสักเท่าไรก็ดู
ไม่ชรา ยะหริษคิดจะฆ่าอิมัมมะฮูซัน อิมัมมะฮูเซนนั้นเสีย จึง
แต่งให้คนลอบไปยนภรรยาน้อยอิมัมมะฮูซันชื่อนางยะดา ให้วาง
ยาพิษอิมัมมะฮูซันเสีย การสำเร็จแล้วจะรับไปเลี้ยงเปนภรรยา แล้ว
อิมัมมะฮูเซนผู้เปนน้องก็ได้เปนใหญ่อยู่ในเมืองมะไดนา ยะหริษจัด
กองทัพจะมาตีเมืองมะไดนา จะชิงเอานางชะระยานูซึ่งเปนภรรยา
อิมัมมะฮูเซน เห็นว่าอิมัมมะฮูเซนมีกำลังแขงแรงมาก เมื่ออายุ
๗ ขวบพันช้างสูง ๗ ศอกทีเดียวขาดลงเปน ๒ ท่อน เห็นกำลังพะลัง
เจ้าเซนมาก จะมาตีเอาเมืองก็เกรงอยู่ จึงมีหนังสือไปถึงอับดระ
สิยาศเจ้าเมืองกูผ้า ให้ล่อลวงอิมัมมะฮูเซนออกไปเสียจากเมืองมะได
นาให้ได้ อับดระสิยาศเจ้าเมืองกูผ้า จึงมีหนังสือไปถึงอิมัมมะฮูเซน
ใจความว่า ที่เมืองมะไดนาทแกล้วทหารแลเสบียงอาหารก็น้อย ถ้า
ยะหริษยกทัพใหญ่ไปจะสู้ไม่ได้ ขอเชิญเสด็จมาอยู่เมืองกูผ้าเถิด
ทหารก็มีถึง ๗๐๐๐๐ เสบียงอาหารก็บริบูรณ์ ถ้ายะหริษยกทัพมาก็
พอจะต่อสู้ได้ อิมัมมะฮูเซนก็เชื่อ จึงอพยบครอบครัวของระสู่หลุนหล่า
แลของบิดาของตัวออกจากเมืองมะไดนาไปถึงทุ่งกะตะบาลา ยะหริษ

TUDC 22/04/2563

แต่งให้อุไมสเอศไมสลุนเปนแม่ทัพมาสุ้มอยู่ ครั้นเห็นเจ้าเซนยกทัพ
มาถึงทุ่งกะตะบาลาแล้ว ก็เข้าล้อมไว้แน่นหนา ยิดธารน้ำเสียหมด
แลกองทัพเมืองกูผ่าก็ยกมาช่วยอุไมสเอศไมสลุนด้วย เจ้าเซนอดน้ำ
อยู่ถึง ๑๐ วัน ออกสู้รบจนตัวตายในที่ล้อม แลศพนั้นเขาก็ตัดเอา
ศีร์ษะไปให้แก่พระยายะหริษ มือนั้นเขาก็ตัดเพียงข้อทิ้งไว้ริมตัว
เหลืออยู่แต่ม้าวิ่งมาหาครอบครัว ๆ ๘๐๐ คน เขาก็กวาดต้อนเอาไป
เมืองซามหมด แลนางชะระบานูพวกมะหรุ่มว่าขึ้นม้า ม้าพาเหาะ
หนีไปบนอากาศ พวกสุหนี่ว่าพระยายะหริษจะเอาเปนภรรยา นาง
ชะระบานูไม่ยอมก็จำกรากกรำไว้ พอถัดนั้นมาพวกแขกเจ้าเซนก็มา
ถือว่า ไซดินาอาลิอิมัมมะฮูซันอิมัมมะฮูเซน เปนเจ้าแผ่นดินเปน
นายเปนพระของตัว ครั้นเดือนมหรัมก็ถือว่าเปนเดือนสะยิด คือ
เดือนสิ้นพระชนม์ของเจ้าเซน ก็ทำการฉลองคุณทั้งสามองค์ ประจาน
ตัวเอาเลือดหัวออกบูชาเจ้านาย ตบอกร้องไห้แช่งชักพวกศัตรู เต้น
โลดไป ทำเปนมือเจ้าเซนแลเปนเครื่องอาวุธของเจ้าเซนขึ้นอยู่ปลายไม้
นับถือว่าเปนมือเปนเครื่องอาวุธของเจ้าเซน ทำสยัดขึ้นเปนที่ไว้มะยัด
คือศพแลเอาม้านั้นมาแห่ด้วย ทำดังนี้ถือว่ากตัญญูฉลองคุณเจ้าเซน

หมดฉบับเพียงนี้

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดเทพศิรินทราวาส ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๕